

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

חיי שרה

(חלק ב שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וארבע לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת חיי שרה, כא"כז מרחשון, ה'תשפ"ד (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2023

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

חיי שרה

זייענדיק בן ק' איז אברהם געווען (כבן ע' און בן ע') כבן ה' „בלא חטא“; און ביי ישמעאל'ס איז רש"י בכלל ניט מפרש פאָרוואָס „נכתב שנה בכל כלל וכלל“¹!

אין מפרשי רש"י² איז דאָ אַן אריכות גדולה ושקו"ט ווי צו פאָרענטפערן די שינויים הנ"ל אין רש"י — אָבער נוסף אויף די פאָרשידענע שוועריקייטן וואָס זיינען דאָ אין יעדן פון די תירוצים (שאין כאַן המקום להאריך בזה), שטעלט זיך דאָ אַ שאלה כללית (ווי גערעדט כמה פעמים):

וויבאַלד אַז דער ענין איז כלל ניט פשוט, ביז אַז יעדער מפרש האָט אויף דעם אַן אַנדער הסברה — האָט דאָך רש"י, וואָס איז מפרש די פסוקים (אויך) פאָר אַ „בן חמש למקרא“³, געדאַרפט קלאַר מאַכן זיין פירוש אין אַן אופן אַז עס זאָל ניט בלייבן קיין ספק בכונת פירושו.

מוז מען זאָגן אַז רש"י'ס כוונה איז קלאַר פאָרשטאַנדיק פון די ווערטער וואָס רש"י זאָגט בפירושו און ס'איז ניט נויטיק צו מוסיף זיין ע"ז.

שמים (ע"פ פּרש"י בראשית ה, לב) ובידי אדם, ע"ש (וראה בארוכה השקו"ט ברא"ם ושאר מפרשי רש"י שם) — אינו מרומז כלל ברש"י, והו"ל לרש"י לפרש כן בהדיא (כדלקמן בפנים). ואכ"מ. (5) וכן אינו מפרש: בשנות יצחק (וישלח לה, כח), יעקב (ויחי מזו, כח. ובשינוי), יוסף (שם בסופו ובשינוי). ולהעיר שגם אינו מפרש למה לא נכפל באברהם וכי' ע"ד שנכפל בשרה, שני חיי שרה — כולן שווין לטובה.

(6) ריש פרשתנו. — וברמב"ן שם מסיק, ואין מדרשו זה „בת ק' כו"ו" נכון.

(7) לשון המשנה — אבות פ"ה מכ"א (בסידור אדה"ז — מכ"ב).

א. אין היינטיקער סדרה לאַזט וויסן די תורה דעם סך־הכל פון די יאָרן פון שרה, אברהם און ישמעאל: אין התחלת הסדרה¹ — „ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים“; און ביים סיום הסדרה — „ואלה ימי שני חיי אברהם גו' מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים“², „ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה וששים שנה ושבע שנים“³.

געפינט מען אין דעם אַ דבר פלא אין פירוש רש"י על התורה: כאַטש אַז ביי אַלע דריי שטייט דער וואָרט „שנה“ „שנים“ סיי ביים סכום מאה, סיי ביי די עשרות און סיי ביי יחידות, איז פרש"י אַנדערש ביי יעדערן פון זיי:

ביי שנות שרה: איז ער מפרש: „לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו“, און דערפון לערנט מען אָפּ „בת ק' כבת כ' לחטא . . . ובת כ' כבת ז' ליופי“;

ביי אברהם'ן? זאָגט רש"י „בן ק' כבן ע' ובן ע' כבן ה' בלא חטא“ — וואָס מיינט (בפשטות) אַז מען לערנט אַרויס (ניט ווי ביי שרה'ן, וואו „כל אחד נדרש לעצמו“, לערנט צוויי ענינים — בלא חטא און יופי — נאָר בלויז איין ענין ומעלה⁴, אַז אויך

(1) כג, א.

(2) כה, ז.

(3) שם, יז.

(4) במפרשים (דברי דוד להט"ז ריש פרשתנו. וראה גם משכיל לדוד שם — ודלא כברא"ם שם ד"ה שני ח"ש) שלא הביא רש"י ענין היופי גבי אברהם כי באיש לא שייך מעלה זו — אבל אינו מתורץ מה שדורש רש"י רק ענין תפא? ומ"ש במשכיל לדוד שם (וראה ט"ז שם באו"א) שיש ב' ענינים ב„בלא חטא“ — שמענישים בידי

ב. דער ביאור אין דעם:

וואָס רש"י טייטשט ניט אויס, אין וואָס עס באַשטייט דער לימוד פון „בן ק' כבן ע", איז עס דערפאַר וואָס דער חידוש וענין אין וואָס ביי אברהם'ען איז געווען „בן ק' כבן ע" שטייט בפירוש אין פסוק:

ווען דער אויבערשטער האָט אָנגע- זאָגט אברהם'ן, אַז ער וועט האָבן אַ זון פון שרה'ן, זאָגט דער פסוק¹¹ – „ויאמר בלבו הלבן מאה שנה יולד גו" – ס'איז ביי אים געווען אַ תמי' אַז ער זאָל קענען האָבן אַ קינד אין דעם גיל פון מאה שנה; און ווי רש"י איז דאָרט מפרש¹², אַ „בימי אברהם נתמעטו השנים כבר ובא תשות כח בעולם. . שמהירו תולדותיהן בני ס' ובני ע"¹³.

ועפ"ז איז פאַרשטאַנדיק בפשוטות אין וואָס עס איז געווען „בן ק' כבן ע" ביי אברהם אבינו: אע"פ אַז דעמאָלט (מצד דעם „תשות כח בעולם") איז דער גיל צו האָבן קינדער געווען ביז „בני ע" – איז אָבער דער תשות כח ניט געווען באַ

פון דעם וואָס רש"י זאָגט (ביי שרה'ן) „לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו בת ק' כו" – אַז פון דעם⁸ וואָס „נכתב שנה בכל כלל וכלל" איז מוכח „שכל אחד נדרש לעצמו כו' לחטא כו' ליופי" – איז פאַרשטאַנדיק מעצמו, אַז אויך נאָכדעם ביי אברהם'ן, וואָס אויך ביי אים איז „נכתב שנה בכל כלל וכלל", מוז יעדער כלל זיין „נדרש לעצמו" און מ'לערנט אַרויס צוויי ענינים⁹.

ובמילא איז מובן, אַז ווען רש"י זאָגט ביי אברהם'ען „בן ק' כבן ע", מיינט ער דערמיט (ניט נאָר אַ התחלה פון דעם לימוד, אין לימוד „בן ע' כבן ה") בלא חטא, נאָר אַ הוספה – נאָך) אַ באַזונדער לימוד¹⁰. און דאָס

8 דלא כמ"ש ברע"ב ורא"ם (ד"ה בת ק' וד"ה שני ח"ש) ריש פרשתנו, שההיקש „בת ק' כו" נלמד ממש"נ אה"כ „שני חיי שרה" (וגבי אברהם נלמד מיתורא דקרא „ואלה ימי שני חיי אברהם גו"ם. משא"כ גבי ישמעאל שאין יתור בלשון הכתוב, ע"ש), וכמו שהקשה עליו במשכיל לדוד שם (וראה שם (וכן בגו"א, לבוש ועוד) עוד קושיות על פי הרא"ם. ואכ"מ).

9 לולא דמסתפינא הייתי אומר דברש"י הי' כתוב „בן ק' כבן ע' לכה (או כיו"ב – ראה לקמן בפנים) ובן ע' כבן ה' בלא חטא". והמעתיק שלא הבין ה"לכה" – השמיטו. – ויש לחפש בדפוסים הראשונים וכת"מ**.

זה עתה ראיתי במהד"ת של ברלינר שהוסיף בסוגריים תיבת „לכה" אבל לא ציין מקורו. 10 ועפ"ז מתורצת בפשוטות קושיית המפרשים

(גו"א ודברי דוד ריש פרשתנו) דל"ל היקש ד„בן ק' כבן ע", והרי בהיקש „בן ק' כבן ה" סגי? 11 לך יז, יז.

12 וכבר הארכו בזה ברמב"ן ומפרשי רש"י שם. ואכ"מ.

13 דתרת הוליד את אברם והוא בן ע' (נח יא, כו). וצ"ע בכתבו „בני ס". ובפרט שמסתמך על הדורות „שמנח ועד אברהם" ואין שם זכר לשישים.

ואולי מקורו „ויצחק בן ס' שנה בלדת אותם" (תולדות כה, כו). ותו לא (מצינו ש)התפללו יצחק ורבקה. ודוחק.

ולהעיר מ„אחת לס' או לע' שנה" (כריתות ו, ב. ירוש' יבמות פ"ח ה"ג).

* ובכתי' רש"י שתח"י (וכן בדפוסים הראשונים דפרש"י) ליתא „בני שישים" [בדפוס א' (ורוב כתי' שתח"י) „בני שלשים ובני שבעים"; בכמה כתי' – רק „בני שבעים"; ובדפוס שני „בני שלשים ובני ארבעים"].

* להעיר דגבי אברהם לא העתיק רש"י בהד"ה תחילת הכתוב „ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חיי" (ומזה מוכח גם דלא כפ"י החזקוני גו"א ריש פרשתנו. לבוש פרשתנו כה, ז. ו. ועוד).

** בדפוס ראשון וכת"י רש"י שתח"י הוא כבפנים. ובדפוס שני דרש"י כל פירוש רש"י זה ליתא.

הָאָט געטראַכט אַז אויך אברהם קען ניט
הָאָבן קיין קינדער¹⁹ – „ותצחק שרה גוי'
אחרי בלותי גוי' ואדוני זמן²⁰].

עפ"ז איז אויך פֿאַרענטפערט אַ קשיא
גדולה – פֿאַרוואָס רש"י שטעלט זיך ניט
אַפּ אויף דעם וואָס ביי אברהם'ען זיינען
געבוירן געוואָרן קינדער (בני קטורה²¹),
מער ווי פֿערציק יאָר נאָך לידת יצחק²²,
און עס ווערט דערביי ניט דערמאָנט אַז
די הולדה איז געווען דורך אַ נס²³ –

ווייל דאָס איז שוין באַוואָרנט אין
די ווערטער „בן ק' כבן ע", אַז ביי
אברהם'ן איז ניט געווען קיין תּשׁוּת כח
וואָס הָאָט מגביל געווען הָאָבן קינדער
ביז ע'23, „תּשׁוּת כח" הָאָט אויף אים
קיין שליטה ניט געהאָט^{23*} – און במילא

אברהם'ען^{13*} (און ווי מ'זעט, אַז ער הָאָט
געבוירן ישמעאל'ן צו פ"ו שנה¹⁴), אַז
אויך זייענדיק אַ „בן ק" איז ער געבליבן
„כבן ע"^{14*}.

[ועפ"ז יומתק ויובן פרש"י אויף „הלבן
מאה שנה יולד", (ניט אַז דאָס איז אַ
תּמ" – ווי אַזוי קען ער הָאָבן אַ קינד צו
מאה שנה – נאָר) אַ „תּמ" קיימת", „אמר
בלבו הנעשה חסד זה לאחז מה שהקב"ה
עושה ליי"].

משא"כ שרה, היות אַז „חדל להיות
לשרה אורח כנשים"¹⁵, איז פֿאַר איר ע"פ
טבע אוממעגלעך געווען דאָן צו געבוירן
קינדער¹⁶ (און באַ איר¹⁷ הָאָט געמוזט זיין
דער נס¹² – „היפלא מה' דבר"¹⁸ – אַז ביי
איר זאָל געבוירן ווערן יצחק) [נאָר שרה

(13* ל העיר מרש"י ישן לך יז, כד: והי' מתיירא
שהי' זקן – אבל אין מזה ראי' לגבי תּשׁוּת כח
בנוגע להולדת בנים.
(14 לך טז, טז.)

(14* בבראשית זוטא (ירושלים, תּשכ"ב) עה"פ:
„בן מאה כבן שבעים לנוי". אבל ע"ד הפּשט לא
מצינו שנהי פשוט בבן שבעים (ובפרט ע"פ פרש"י
שאז הפּסיקו ללדת) יותר מבן ק'.

(15 וירא ית, יא. – ולהעיר שאף שבתחילת
הכתוב נאמר „ואברהם ושרה זקנים", בסיום הפּסוק
נתוסף ש„חדל להיות לשרה גוי", אבל לא נתוסף
באברהם ענין עדי"ז – של תּשׁוּת כח וכיו"ב.

(16 ואף שבלאה"כ הרי היתה עקרה (נח, יא,
ל) – אין הכרח שידעה עדי"ז (ע"פ דרך הפּשט
– משא"כ למ"ד (יבמות סד, ריש ע"ב) דאיילונית
היתה, דניכרת בסמינים). וראה לך טז, ב: עצרני ה'
מלדת גוי אולי אבנה ממנה.

(17 ע"ד הדרוש גם אברהם הי' עקר (יבמות שם,
א. ועוד). אבל לא הובא זה בפרש"י עה"ת. וי"ל
הטעם – כי הוא היפך הפּשט, כדמוכח מישמעאל
כו' (כמ"ש בראב"ע נח שם).

ומ"ש רש"י (לך טו, ה) „צא מאצטגנינות שלך . .
שאינך עתיד להעמיד בן כו" – הרי (נוסף למ"ש
במפרשי רש"י שם, שעכצ"ל שהכוונה ב„להעמיד
בן" היא לבן משרה – שהרי נולד ישמעאל קודם
שנשנתה שמו לאברהם – הרי) מזה ששינוי „החזק"
(פרש"י שם) דיו שילידי בן, מוכח, שלא הי' עקר.

(18 וירא יד, יד.)

(19 ואף שהוליד ישמעאל בהיותו בן פ"ו שנה,
כנ"ל (וראה לך שם: עצרני גוי' (ולכן) בא נא גוי')
– אין זו הוכחה שגם עתה (י"ד שנה לאח"י)
עדיין ראוי להוליד. ודוחק קצת. וראה לקמן בפנים
סעיף ג.

(20 וראה שם, יב. וראה רש"י לך טז, ה.
(21 פרשתנו כה, א ואל"ך. וראה רש"י פרשתנו
(כד, סב) שבעת שיצחק חזר מהליכתו להביא הגר
לאברהם שישאנה פגש את רבקה כו'.
(22 שהרי יצחק נשא את רבקה בהיותו בן
ארבעים שנה (תולדות כה, כ).

(23 וזהו ג"כ החידוש בלימוד זה („בן ק' כבן ע")
– שלכן הוצרך הכתוב להוסיף תיבת שנה גם גבי
כלל זה – כי לולי זה הי' מקום לומר, דזה שהוליד
אברהם בני קטורה הוא (לא מפני שמלכתחילה לא
הי' אצלו „תּשׁוּת כח", כ"א) מפני שלאחרי שנתברך
מהקב"ה שילידי יצחק חזר כוחו כו' ונשאר אצלו
גם אח"כ,

[ובפרט שנתברך (לך יז, ו), „הפּריתי אותך במצא
מצא" – דלא כשרה שנתברכה רק „נתתי ממנה . .
בן" (שם, טז)],

וע"ז מחדש הכתוב שאברהם הי' „בן ק' כבן ע",
שמלכתחילה לא הי' תּשׁוּת כח אצל אברהם, והי'
אפשר להוליד ע"פ טבע.

(23* וגם אצל יעקב לא הי' תּשׁוּת כח, שהרי נשא
אשה בהיותו בן פ"ד (ראה רש"י ס"פ תולדות, ויצא

שהיו „ליצני הדור אומרים מאבימלך
נתעברה שרה“²⁸?

אויך איז ניט פאַרשטאַנדיק: דאָס וואָס
„היניקה בנים שרה“ איז נאָר אַ בירור
אַז „ילדה שרה“ (און דער קינד איז ניט
קיין „אסופי“), דאָס איז אָבער ניט קיין
באָווייז אַז דאָס איז אברהם'ס אַ קינד –
האָבן דאָך די שרות געקענט זאָגן (ווי
די ליצני הדור), אַז „מאבימלך נתעברה
שרה“²⁹, וויסנדיק אַז אברהם איז אַ זקן
בן מאה שנה?

די תמי' אין דעם איז נאָך שטאַרקער:
אין גמרא³⁰ ווערן געבראַכט די צוויי
ענינים אין אײן המשך – „היניקה בנים
שרה .. היו כל אומות העולם מרננים
.. שהביאו אסופי מן השוק .. אברהם
אבינו הלך וזימן כל גדולי הדור ושרה
אמנו זימנה את נשותיהם .. והניקה את
כולן, ועדיין היו מרננים ואומרים אם שרה
הבת תשעים שנה תלד אברהם בן מאה
שנה יוליד מיד נהפך קלסתר פנים של
יצחק כו“.

ע"פ הנ"ל ווערט עס פאַרענטפערט:
דער חידוש ותמי' ביי די שרות איז מלכ-
תחילה געווען נאָר בנוגע צו שרה'ן,
היות אַז ביי איר איז „חדל להיות וגו“
איז ניט מעגלעך צו האָבן קינדער;
משא"כ אברהם, זעענדיק אַז ער האָט
געבוירן ישמעאל'ן צו פ"ו שנה, איז ביי
זיי שוין קיין פלא ניט געווען וואָס ער
קען האָבן אַ קינד אויך צו בן מאה.

28 ע"פ פ' הא' ברש"י וירא (כא, ב) „שנולד
לט' חדשים שלא יאמרו מביתו של אבימלך הוא“
– מובן שרק „ליצני הדור“ היו אומרים כן.
ולהעיר גם מרש"י שם, כ, טז.
29 או ממי שהוא אחר (ראה הערה שלפנ"ז).
30 ב"מ פז, א. וראה תנחומא תולדות (א)
ג, ועוד.

האָט ער געהאַט קינדער צו ק' און אויך
פיל שפעטער, ע"ד ווי די מעלה פון „בלא
חטא“, וואָס הגם אַז דער לשון איז „בן
ע' כבן ה' בלא חטא“, מיינט עס דאָך ניט
אַז נאָכדעם איז געווען ח"ו אַנדערש,
נאָר אַז ער איז געבליבן כל ימי חייו
בלא חטא²⁴.

ג. מיט דעם חילוק צווישן אברהם און
שרה – וועט אויך רעכט ווערן דער
שינוי בפירושי רש"י:

אויפן פסוק²⁵ „היניקה בנים שרה“
איר רש"י מפרש: „ביום המשתה הביאו
השרות את בניהן עמהן והניקה אותם,
שהיו אומרות לא ילדה שרה אלא אסופי
הביאה מן השוק“.

אויפן פסוק (אין אָנהויב פ' תולדות)²⁶
„אברהם הוליד את יצחק“ זאָגט רש"י
„לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך
נתעברה שרה .. מה עשה הקב"ה צר כו'
והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק“.

דאַרף מען פאַרשטיין וואָס ביי שרה'ן
זאָגט רש"י אַז די שרות²⁷ (נשים חשובות)
האָבן געזאָגט „לא ילדה שרה“, און
בנוגע צו אברהם'ן איז ער מפרש אַז

כט, כא) – ובפשוטות הטעם שלא נשא קודם י"ל
שהי' מפורסם ציווי אברהם לא לקח גו' כ"א
ממשפחתי גו' ולא רצה לעזוב הוריו עד שיצוהו
ע"ז (ראה רש"י ס"פ נח). ולכן רק אח"ז אמר
„אימתי אעמיד י"ב שבטים“ (רש"י ויצא שם).

וראה לקמן בסוף השיחה והערה 46.
24 ראה שקו"ט במפרשי רש"י (רא"ם ד"ה)
שני ח"ש), גו"א ועוד) ריש פרשתנו – בנוגע
לשרה. ואכ"מ.

25 וירא כא, ז. וראה גם רש"י לך יז, טז.

26 כה, יט.

27 וברש"י לך שם „שהיו מרננים עליהם כו“.
וראה השינויים כזה גם במקומות שצויינו בהערה
30. פסיקתא דר"כ פ' שוש אשיש. פסיקתא רבתי
פמ"ב. ואכ"מ.

הייסט, אַז מיט מודיע זיין דעם מספר שנותיו של ישמעאל איז דער פסוק ניט אויסן צו זאָגן (אַדער מרמז זיין עפעס) כשייכות צו ישמעאל אַליין, נאָר דאָס איז „כדי לייחס בהם שנותיו של יעקב“.

אויך איז לויט דעם פרש"י ניט פאַר-שטאַנדיק כלל וכלל – „למה נכתב שנה בכל כלל וכלל“?

דאָס איז מכריח צו זאָגן בפרש"י אַז „למה נכתב שנה כו“ איז מלכתחילה קיין קשיא ניט (נאָכ'ן פירוש באַ אברהם'ן, כנ"ל) – די קשיא איז אָבער „למה נמנו שנותיו של ישמעאל“ בכלל – ווי דער בן חמש למקרא זעט אַז תורה דערציילט נאָר ענינים וועלכע זיינען נוגע – אפילו ניט וועגן חנוך ומתושלח³⁴ הצדיקים³⁵

פאַרענטפערט רש"י אַז דאָס איז צוליב יעקב אבינו.

לויט דעם איז אָבער מובן, אַז אויך מיט צוגעבן „שנה בכל כלל וכלל“ איז דער פסוק ניט אויסן (נאָר) צו פאַרגלייכן זה לזה די יאָרן פון ישמעאל'ן („בן ק' כבן ל' וכו'") – וואָס דאָס איז נאָר אַ חידוש און מעלה (נוספת) אין ישמעאל'ן – וויבאַלד אַז דער פסוק בכלל איז ניט אויסן ישמעאל'ן גופא, נאָר בנוגע צו יעקב'ן.

און דאָס וואָס דער פסוק זאָגט פאַרט (אויך) ביי ישמעאל'ן „שנה בכל כלל וכלל“ – וואָס דער אָפטיילן יעדער „כלל“ פון שנים לעצמו איז כנ"ל מרמז אויף אַ מעלה און אויפטו וואָס איז געווען ביי ישמעאל'ן אין יעדערן פון די זמנים (ק', ל', ז')

איז דאָס (ניט כדי אַז מ'זאָל פאַרגלייכן די יאָרן פון ישמעאל זל"ז, אַז ביי

און דערפאַר איז אויך ביי אנשים חשובים בכלל – קיין פלא ניט געווען וואָס „אברהם הוליד את יצחק“; נאָר די „ליצני הדור“ – וועמען עס איז ניט נוגע ווי די זאָך איז באמת און זיי זוכן נאָר אַ מקום צו פראַווען ליצנות כו' – נאָר זיי האָבן געזאָגט (און מיט אַ ליצנות) „מאבימלך נתעברה שרה“.

דער אויבערשטער האָט אָבער גע-וואָלט באַוואַרענען אפילו די „ליצני הדור“, און דערפאַר „צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והעידו הכל (אפילו די „ליצני הדור“) אברהם הוליד את יצחק“.

ד. דער טעם פאַרוואָס רש"י איז ניט מפרש ביי ישמעאל „בן ק' כבן ל' ובן ל' כבן ז'“ (אע"פ וואָס אויך דאָרט שטייט „שנה בכל כלל וכלל“) – איז ווייל דאָס איז מובן מעצמו, לויט דעם פירוש רש"י אין דעם זעלבן המשך באַ אברהם: בן ק' כבן ל' – אַן תשות כח³¹ ובן ל' כבן ז' – לחטא (זיין תשובה טאָן³² – זאָגט דער-מיט דער פסוק איז שוין געווען פון ל' שנה אָן³³).

עפ"ז דאָרפ'ן אָבער פאַרשטיין פירוש רש"י על אתר:

אויף „ואלה שני חיי ישמעאל גו"³⁴ זאָגט רש"י: „למה נמנו שנותיו של ישמעאל כדי לייחס בהם שנותיו של יעקב“ (ווי רש"י איז דערנאָך גלייך מפרש, אַז „משנותיו של ישמעאל למדנו ששימש יעקב בבית עבר י"ד שנה“). דאָס

31) דבן שלשים לכה (אבות פ"ה שם) – והוא נראה במוחש גם לבן חמש. וראה לקמן בפנים.

32) רש"י כה, ט. וראה רש"י כב, א. וראה לקמן הערה 40. ולהעיר מריב"א עה"ת ריש פרשתנו (בשם הר"ר אליקים). משכיל לדוד שם (בסוף הד"ה).

33) ראה לקמן בפנים והערה 40.

34) רש"י נח ז, ד.

35) ראה פרש"י במגלה – שציינו רש"י כאן.

די מעלה פון „בן שלשים“ איז – קודם זמן התשות כח פון בן ס' בן ע' – „בן שלשים לכח“ (בלשון המשנה⁴³), און ווי מ'זעט במדחש אויך א בן חמש, און אין גיל פון שלשים איז די גבורה ביים מענטשן בעוצם תוקפה. און ישמעאל, זייענדיק דערצו אַזא וואָס „ידו בכל“⁴⁴, איז מובן אַז אין עלטער פון שלשים איז ער געווען אַ גיבור.

און פונדעסטוועגן האָט אויך ישמ' עאל'ס גבורה קיין באַטרעף ניט קעגן גבורתו של יעקב, און ווי רש"י איז מפרש אויפן פסוק⁴⁵, „ויגל את האבן מעל פי הבאר“ – „כמי שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית להודיע שכחו גדול“⁴⁶, אע"פ וואָס דעמאָלט איז יעקב געווען – לויט פרש"י⁴⁷ – בן ע"ז שנה.

דער ענין מיוחד פון אַ „בן שבע“ איז פאַרשטאַנדיק פון פרש"י הנ"ל ביי אברהם – „בן ע' כבן ה' בלא חטא“ – אַז זייענדיק אַ קטן איז ער „בלא חטא“.

וואָלט מען געקענט מיינען אַז אין דעם פרט איז ניט שייך צו מחלק זיין

אים זיינען געווען אָט די מעלות כו', „כדי לייחס בהם . . יעקב“³⁶: צו לאָזן וויסן יחוס (מעלות³⁷) יעקב – דאָס וואָס די תורה איז מרמז דאָ בנוגע ישמ' עאל' (זיינע מעלות) איז „לייחס בהם . . יעקב“ – מ'זאָל וויסן אַז ביי יעקב'ן זיינען מ'יחסי'דיקע יאָרן – אָט די מעלות גופא זיינען באַ יעקב'ן באופן אחר לגמרי.

ה. דער ביאור אין דעם:

דער שינוי וואָס איז געווען אין ישמ' עאל'ן צו „בן ק" איז וואָס ער איז שוין געווען אַ בעל תשובה. ווי רש"י זאָגט בפירושו³⁸, אַז ישמעאל האָט תשובה גע'טאָן נאָך בחיי אברהם, און ישמעאל איז געווען ניין און אַכציק יאָר³⁹ בשעת מיתת אברהם⁴⁰.

און דאָס באַוואַרנט רש"י, אַז ניט קוקנדיק אויף דעם וואָס ער איז געווען אַ בעל תשובה, ביז אַז ביי אים שטייט „ריגוע“⁴¹ (א לשון וואָס שטייט נאָר ביי צדיקים⁴²), האָט עס אָבער קיין באַטרעף ניט לגבי דער צדקות פון יעקב.

(36) להעיר גם מיריעות שלמה למהרש"ל (והובא בשפ"ח) לפרש"י שם.

(37) ועפ"ו יומתק הלשון „לייחס“ ולא בפשטות „ליידע“ וכיו"ב.

(38) לך טו, טו. פרשתנו כה, ט.

(39) שהרי כשנולד ישמעאל ה' אברהם בן פ"ו (כנ"ל), ואברהם מת בן קע"ה (פרשתנו כה, ז).

(40) להעיר, שמפרש"י וירא (כב, א. שם, ג) ממשע, ישמעאל כבר עשה תשובה בעת העקידה, ואז ה' בן נ"א שנה [כי יצחק ה' בן ל"ז בעת העקידה (רש"י תולדות כה, כ), וישמעאל ה' בן י"ד כשנולד יצחק (שנימול בן י"ג שנה (לך יז, כה) ולמועד הזה בשנה האחרת" (לך שם, כא) נולד יצחק], וראה לעיל בפנים.

(41) פרשתנו כה, יז.

(42) רש"י שם.

(43) אבות פ"ה שם.

(44) לך טז, יב.

(45) ויצא כט, יו"ד.

(46) שמוה גופא מוכח שגם גבורה גשמית מעלה היא (גם) אצל יעקב. ולהעיר ממחז"ל (שבת צב, א. נדרים לת, א) שאין השכינה שורה אלא על גבור (ועיין רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ז ה"א).

ויש לומר טעם לזה גם ע"ד הפשט – כי זה נוגע לקיום הציווי הראשון* (בראשית א, כח) „מלאו את הארץ וכבשוה ורדו גו"ו. ואכ"מ.

(47) ס"פ תולדות.

* עפ"ו יומתק ג"כ מה שדוקא כאן הודיע הכתוב שכחו גדול – כי הליכת יעקב לבית לבן היתה לקחת לו ממש אשה – קיום הציווי „פרו ורבו“ (ומלאו את הארץ וכבשוה ורדו גו"ו).

ובמילא איז וועגן וואָס פאַר אַ זאַך
עס רעדט זיך – אין יעדן פרט ופרט
– איז יעקב אינגאַנצן אַנדערש, העכער
פון ישמעאל'ן⁵⁰.

און דערפאַר „לא נמנו שנותיו של
ישמעאל (כולל די מעלות וואָס זיינען
מרומז אין די ג' פעמים „שנה“)... (נאָר)
כדי לייחס בהם שנותיו של יעקב“.

(משיחת מוצש"ק פ' חיי שרה תש"מ)

(50) להעיר גם מלקו"ש חט"ו ע' 149 ואילך.

צווישן ישמעאל און יעקב – אין דעם
ענין פון קטנים „בלא חטא“ זיינען זיי
לכאורה ביידע גלייך;

זאָגט תורה אַז אויך אין דעם⁴⁸
האָט ישמעאל קיין באַטרעף ניט לגבי
יעקב, ווייל די עצם מציאות פון יעקב
איז אַנדערש פון ישמעאל, בן האמה⁴⁹,

(48) להעיר מרש"י תולדות כה, כב.

(49) ועפ"ז יובן פרש"י ח"ש כד, ח „ענר אשכול
וממרא“, ותו לא (וראה רמב"ן שם דמפרש
בהיפך). ובכל אופן קשה מפרש"י ח"ש כד,
מט. ואכ"מ.

